

УДК 364.62:355.09]:[316.628:355.13]

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2025.4.9>**Олена СТУПНИЦЬКА**

старший викладач, Харківський національний університет міського господарства
аспірант, Національний технічний університет «Харківського політехнічного інституту»
ORCID: 0009-0004-9260-2507

**МОТИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ БІЙЦІВ
ІЗ ДОСВІДОМ БОЙОВИХ ДІЙ**

У статті представлено результати дослідження мотиваційних особливостей військовослужбовців територіальної оборони із досвідом бойових дій у контексті сучасних соціально-психологічних та військово-професійних викликів. Актуальність дослідження зумовлена тривалою війною, інтенсивністю бойового досвіду та необхідністю глибшого розуміння внутрішніх детермінант діяльності військових, які визначають їхню стійкість, ефективність виконання службово-бойових завдань і подальшу професійну та життєву самореалізацію. У фокусі аналізу перебуває мотиваційна сфера особистості бійця територіальної оборони як динамічна система, що зазнає суттєвих трансформацій під впливом бойового стресу, екстремальних умов діяльності, ціннісних зрушень та змін смисло-життєвих орієнтацій.

Метою статті є виявлення та теоретико-емпіричне обґрунтування специфіки мотиваційних особливостей військовослужбовців територіальної оборони із бойовим досвідом, а також аналіз чинників, що зумовлюють їхню професійну активність, моральну готовність і стійкість до психоемоційного виснаження. Методологічну основу дослідження становлять положення військової, соціальної та мотиваційної психології, концепції професійної мотивації, моральної готовності та психологічної стійкості військовослужбовців. У межах дослідження використано теоретичні методи аналізу, синтезу, узагальнення наукових джерел, а також емпіричні методи психологічного дослідження мотиваційної сфери військовослужбовців із різним бойовим досвідом, із подальшою статистичною обробкою та інтерпретацією отриманих даних.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні змісту та структури мотивації військовослужбовців територіальної оборони в умовах бойових дій, виокремленні домінуючих мотиваційних чинників, пов'язаних із ціннісно-смисловою сферою, професійною ідентичністю та моральною відповідальністю за виконання військового обов'язку. Встановлено, що бойовий досвід сприяє зміцненню мотиваційних акцентів від зовнішніх стимулів до внутрішніх, зокрема таких, як усвідомлення значущості служби, почуття обов'язку, згуртованість із побратимами та смислотворчі орієнтації. Водночас виявлено ризики зниження мотивації в умовах тривалого бойового навантаження, емоційного вигорання та недостатньої психологічної підтримки.

У висновках обґрунтовано, що мотиваційна сфера військовослужбовців територіальної оборони із досвідом бойових дій є ключовим психологічним ресурсом забезпечення їхньої професійної ефективності та психічної стійкості. Отримані результати можуть бути використані у системі психологічного забезпечення військової служби, підготовки командного складу, розробленні програм психологічної підтримки, профілактики емоційного вигорання та підвищення мотиваційної готовності військовослужбовців в умовах війни.

Ключові слова: мотивація бійців, військовослужбовці, територіальна оборона, бойовий досвід, психологічна стійкість, моральна готовність, рівень тривожності.

Olena Stupnytska. MOTIVATIONAL CHARACTERISTICS OF MILITARY PERSONNEL WITH COMBAT EXPERIENCE

The article presents the results of a study on the motivational characteristics of military personnel with combat experience in the context of contemporary psychological, social, and professional challenges of wartime service. The relevance of the study is determined by the prolonged armed conflict, the intensity of combat experience, and the necessity to deepen the understanding of internal psychological determinants that influence servicemen's professional effectiveness, psychological resilience, and post-combat personal and professional functioning. The focus of the research is the motivational sphere of the serviceman's personality as a dynamic system that undergoes significant transformations under the impact of combat stress, extreme operational conditions, value shifts, and changes in life-meaning orientations.

The purpose of the article is to identify and theoretically and empirically substantiate the specific features of motivation in military personnel with combat experience, as well as to analyze the factors that determine their professional activity, moral readiness, and resistance to emotional exhaustion. The methodological framework of the study is based on the concepts of military, social, and motivational psychology, theories of professional motivation, moral readiness, and psychological resilience of military personnel. The research employed theoretical methods of analysis, synthesis, and generalization of scientific sources, along with empirical psychological methods aimed at studying motivational characteristics in servicemen with varying levels of combat experience, followed by statistical processing and interpretation of the obtained data.

The scientific novelty of the research lies in clarifying the structure and content of motivation under combat conditions and identifying dominant motivational factors related to the value-meaning sphere, professional identity, and moral responsibility for military duty. The findings demonstrate a shift in motivational priorities from external incentives toward internal determinants, such as a sense of duty, awareness of the social significance of service, cohesion with comrades, and meaning-making orientations. At the same time, the study reveals potential risks of motivational decline associated with prolonged combat exposure, emotional burnout, and insufficient psychological support.

The conclusions substantiate that the motivational sphere of military personnel with combat experience functions as a key psychological resource for maintaining professional effectiveness and psychological stability. The results of the study can be applied in the system of psychological support of military service, command-training programs, and the development of interventions aimed at enhancing motivation, preventing emotional burnout, and strengthening psychological resilience of servicemen under combat conditions.

Key words: motivation of fighters, military personnel, territorial defense, combat experience, psychological resilience, moral readiness, level of anxiety.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна в Україні актуалізувала проблему психологічного функціонування військовослужбовців у бойових умовах, зокрема питання мотивації як одного з ключових чинників ефективності військової діяльності, психологічної стійкості та збереження ментального здоров'я. Мотиваційна сфера особистості військовослужбовця в умовах війни зазнає істотних трансформацій під впливом інтенсивного бойового досвіду, постійної загрози життю, морально-етичних дилем та хронічного стресу. Саме мотивація визначає спрямованість поведінки, рівень залученості до виконання службово-бойових завдань, готовність до самопожертви, а також здатність витримувати тривале психоемоційне навантаження.

Бойовий досвід виступає специфічним середовищем формування та переосмислення мотиваційних орієнтацій військовослужбовців територіальної оборони. У ситуації екстремального ризику та невизначеності традиційні зовнішні стимули (матеріальне заохочення, соціальний статус, кар'єрні перспективи) з часом поступаються внутрішнім мотиваційним детермінантам, серед яких особливого значення набувають почуття обов'язку, відповідальності за побратимів, моральна готовність до виконання бойових завдань, а також усвідомлення сенсу власної участі у захисті держави. Водночас тривале перебування в умовах бойових дій може призводити до емоційного виснаження, зниження мотиваційного ресурсу, підвищення рівня тривожності та ризику професійного вигорання, що негативно впливає на психічну стійкість і поведінкові реакції військовослужбовців територіальної оборони.

Таким чином, дослідження мотиваційних особливостей бійців територіальної оборони із досвідом бойових дій є не лише теоретично значущим, але й має важливе прикладне значення для системи психологічного забезпечення військової служби, розробки програм психологічної підтримки, профілактики дезадаптивних станів та збереження боєздатності особового складу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях мотивація військовослужбовців розглядається як складне багатовимірне утворення, що поєднує професійні, ціннісні, моральні та смислотвірчі компоненти [12]. Вітчизняні автори [1; 7] наголошують на тому, що в умовах бойових дій мотиваційна сфера зазнає істотних змін, зумовлених як індивідуально-психологічними особливостями особистості, так і специфікою військової діяльності.

Дослідження ціннісного компонента мотивації військовослужбовців територіальної оборони засвідчують, що бойовий досвід істотно впливає на ієрархію мотиваційних пріоритетів, актуалізуючи орієнтацію на моральні цінності, відповідальність та колективну ідентичність [2]. У роботах, присвячених професійній мотивації офіцерського складу, підкреслюється взаємозв'язок мотиваційних установок із феноменом військового лідерства, здатністю приймати рішення в екстремальних умовах та рівнем психологічної готовності до виконання бойових завдань [3].

Окремий напрям досліджень зосереджений на вивченні взаємозв'язку мотивації та емоційного вигорання військовослужбовців. Зокрема, показано, що зниження внутрішньої мотивації та домінування зовнішніх стимулів у поєднанні з високим рівнем бойового стресу підвищують ризик розвитку емоційного виснаження, тривожних станів та зниження професійної ефективності [4; 6].

Водночас, попри значну кількість наукових праць, присвячених окремим аспектам мотивації військовослужбовців, недостатньо дослідженими залишаються комплексні мотиваційні особливості бійців із безпосереднім досвідом бойових дій, зокрема в контексті взаємодії мотивації, моральної готовності, психологічної стійкості та рівня тривожності. Дані факти зумовлюють необхідність подальших досліджень, спрямованих на системний аналіз мотиваційної сфери військовослужбовців у сучасних умовах війни.

Метою статті є виявлення та наукове обґрунтування мотиваційних особливостей військовослужбовців територіальної оборони із досвідом бойових дій, а також аналіз взаємозв'язку між мотивацією, психологічною стійкістю, моральною готовністю та рівнем тривожності в умовах військової діяльності.

Методи дослідження. У дослідженні було застосовано комплекс методів, що поєднують теоретичний, емпіричний та аналітико-статистичний підходи до вивчення мотиваційних особливостей військовослужбовців із досвідом бойових дій. Методологічною основою роботи стали сучасні концепції мотивації військової діяльності, морально-психологічної готовності та психологічної стійкості особистості в умовах війни [1; 7; 9; 10].

Організація дослідження передбачала три послідовні етапи. На першому, підготовчому етапі, здійснювався теоретичний аналіз вітчизняних наукових джерел, присвячених проблемам мотивації військовослужбовців територіальної оборони, впливу

бойового досвіду на ціннісно-смыслову сферу особистості, моральної готовності та психологічної стійкості в екстремальних умовах [2; 3; 5; 9; 11]. На цьому етапі було уточнено концептуальне поле дослідження, сформульовано мету та завдання, а також визначено показники, релевантні для аналізу мотиваційної сфери військовослужбовців із бойовим досвідом.

Другий, емпіричний етап, був спрямований на безпосереднє вивчення морально-психологічного стану та мотиваційної готовності особового складу. У дослідженні взяли участь 57 військовослужбовців сил територіальної оборони, які мали безпосередній досвід участі у бойових діях у 2024 році. Вибірку становили чоловіки віком від 24 до 48 років, зі стажем перебування в зоні бойових дій від 4 до 16 місяців. Усі респонденти на момент опитування перебували на етапі демобілізації або короткострокового відновлення після виконання бойових завдань.

Основним інструментом збору емпіричних даних була методика оцінки морально-психологічного стану (МПС), що дозволяє комплексно оцінити рівень мотиваційної, емоційно-вольової, функціональної та фахової готовності військовослужбовців, а також вплив об'єктивних і суб'єктивних чинників служби на їхній психологічний стан.

Додатково використовувалися методи анкетування та стандартизованого опитування, спрямовані на виявлення рівня тривожності, довіри до командування, згуртованості підрозділу, вираженості моральних цінностей та суб'єктивного ставлення до умов служби, що відповідає підходам, описаним у сучасних дослідженнях мотивації військовослужбовців [4; 6; 8; 12].

Третій, аналітико-інтерпретаційний етап, передбачав узагальнення та систематизацію отриманих результатів, їхню кількісну та якісну обробку із застосуванням описової статистики. Аналіз здійснювався на основі середніх значень показників, розподілу рівнів мотиваційної готовності та морально-психологічного стану, а також інтерпретації отриманих даних у контексті сучасних наукових уявлень щодо мотивації та психологічної стійкості військовослужбовців із бойовим досвідом [5; 9; 13].

Дослідження також спирається на результати попередніх наукових напрацювань автора, присвячених специфіці мотивації військовослужбовців сил територіальної оборони [14], що дозволило розглядати отримані дані в динаміці та у зв'язку з реальними умовами бойової діяльності.

Етичні принципи дослідження були дотримані на всіх етапах роботи: участь респондентів була добровільною, анонімною, з інформованою згодою, без втручання у виконання службових обов'язків та без потенційної шкоди для психічного стану учасників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблематика мотивації військовослужбовців із досвідом бойових дій набула особливої актуальності в умовах повномасштабної війни, оскільки саме мотиваційна сфера значною мірою визначає рівень психологічної стійкості, готовність до виконання завдань в екстремальних умовах, а також здатність до збереження внутрішніх ресурсів у ситуаціях тривалого стресу.

У сучасних психологічних дослідженнях [1; 9; 10] мотивація розглядається як багатовимірна система, що включає ціннісно-смыслові орієнтації, моральну готовність, емоційно-вольову регуляцію та усвідомлення особистісної значущості військової діяльності.

Значний масив наукових праць присвячений аналізу мотивації до військової служби в контексті історичних трансформацій, змін суспільних запитів та воєнних реалій.

Зокрема, В. Осьодло [9] підкреслює, що мотивація військовослужбовців формується не лише під впливом зовнішніх стимулів, але й через внутрішнє прийняття цінностей служіння, відповідальності та морального обов'язку, які зазнають істотних змін в умовах війни. Подібної позиції дотримуються й інші автори, які наголошують на ролі моральної готовності як інтегративного чинника мотиваційної регуляції поведінки військовослужбовців [10].

Окремий напрям сучасних досліджень зосереджений на вивченні впливу бойового досвіду на трансформацію мотиваційної сфери. За результатами таких досліджень [2; 11], бойовий досвід виступає потужним фактором переосмислення життєвих цінностей, професійних очікувань та смислів військової діяльності.

У роботі У. Гуляка та В. Лісневського [2] показано, що ціннісний компонент мотивації у військовослужбовців із досвідом участі в бойових діях набуває більшої поляризації: з одного боку, посилюється орієнтація на захист Батьківщини та побратимство, з іншого – зростає вразливість до втрати сенсу служби в умовах хронічного перевантаження.

Дослідження професійної мотивації військовослужбовців також свідчать про її тісний зв'язок із рівнем емоційного виснаження та психічного благополуччя. Так, А. Івасюк [4] доводить, що зниження внутрішньої мотива-

ції часто супроводжується зростанням симптомів емоційного вигорання, тривожності та зниженням суб'єктивного контролю над ситуацією. Подібні висновки представлені й у працях, присвячених бойовому стресу як детермінанті порушень ментального здоров'я військовослужбовців [6; 8].

У контексті виконання службово-бойових завдань особливої уваги заслуговує питання залежності між рівнем мотивації, ефективністю діяльності та досвіду участі у бойових діях військовослужбовців територіальної оборони.

Дослідження О. Каплюченка, О. Бондаренка та М. Товми демонструють, що у військовослужбовців із тривалим бойовим досвідом мотиваційна сфера характеризується зниженням інструментальної мотивації та зростанням ролі внутрішніх, ціннісних та моральних чинників [5]. Водночас за відсутності належних умов відновлення та психологічної підтримки спостерігається поступове виснаження мотиваційного ресурсу військовослужбовців.

Таким чином, аналіз сучасних наукових джерел [1; 7; 14] свідчить про складний, динамічний характер мотиваційної сфери військовослужбовців із бойовим досвідом, яка формується під впливом поєднання бойового стресу, моральної готовності, ціннісних орієнтацій та рівня психологічної стійкості. Саме дані факти зумовлює необхідність подальшого емпіричного вивчення мотиваційних особливостей військовослужбовців із досвідом бойових дій, що стало предметом нашого дослідження.

У межах нашого дослідження мотиваційних особливостей військовослужбовців із досвідом бойових дій було проаналізовано морально-психологічний стан (МПС) особового складу підрозділів територіальної оборони за результатами опитування, проведеного у 2024 році. Вибірку склали 57 військовослужбовців територіальної оборони із досвідом участі в бойових діях.

Діагностичний інструментарій охоплював стандартизовані показники, згруповані у шість змістових блоків (морально-ціннісна сфера; емоційно-вольова налаштованість; мотиваційна готовність; функціональна готовність; фахова здатність; об'єктивні та суб'єктивні чинники служби), що дозволило одночасно оцінити як внутрішні ресурси (цінності, емоційна регуляція, вольові якості, стійкість), так і контекстні умови, здатні посилювати або послаблювати мотивацію та готовність до виконання завдань.

У межах емпіричного дослідження було здійснено аналіз морально-психологічного стану та мотиваційних компонентів військовослужбовців територіальної оборони з досвідом бойових дій. Оцінювання здійснювалося за шкалою 0–10 балів із подальшим віднесенням відповідей до інтервалів (незадовільний – 0–4,9 бали; критичний – 5–6,9 бали; задовільний – 7–8,4 бали; оптимальний – 8,5–10 балів), що відповідають градаціям від низького до високого рівня вираженості показників. Такий підхід дав змогу не лише визначити середні значення за кожним із блоків, а й простежити структурний розподіл респондентів за рівнями морально-психологічного стану. Узагальнені результати дослідження подано в таблиці 1.

Таблиця 1
Розподіл рівнів морально-психологічного стану та мотиваційних компонентів військовослужбовців територіальної оборони із бойовим досвідом (n = 57)

Узагальнений компонент	Середнє значення (0-10), бал	Незадовільний рівень, осіб (%)	Критичний рівень, осіб (%)	Задовільний рівень, осіб (%)	Оптимальний рівень, осіб (%)
Загальна моральна (духовна, національно-патріотична) налаштованість	5,82	17 (30%)	22 (39%)	12 (21%)	6 (11%)
Загальна емоційно-вольова налаштованість	6,08	10 (18%)	32 (56%)	12 (21%)	3 (5%)
Загальна мотиваційна готовність	6,41	13 (23%)	18 (32%)	15 (26%)	11 (19%)
Загальна функціональна готовність	5,53	21 (37%)	21 (37%)	8 (14%)	7 (12%)
Загальна фахова здатність	6,43	8 (14%)	20 (35%)	16 (28%)	13 (23%)
Загальні об'єктивні й суб'єктивні чинники, що впливають на МПС	5,61	20 (35%)	24 (42%)	9 (16%)	4 (7%)
Підсумковий інтегральний показник	5,98	12 (21%)	28 (49%)	11 (19%)	6 (11%)

Аналіз узагальнених результатів дослідження, поданих у таблиці 1, засвідчує структурну неоднорідність морально-психологічного стану та мотиваційних компонентів у вибірці військовослужбовців територіальної оборони із бойовим досвідом. За всіма змістовими блоками домінують критичний і незадовільний рівні, що вказує на напружений характер психологічного функціонування військовослужбовців після безпосередньої участі в бойових діях.

У сфері загальної моральної (духовної, національно-патріотичної) налаштованості незадовільний рівень виявлено у 17 осіб (30%), критичний – у 22 осіб (39%), тоді як задовільний і оптимальний рівні зафіксовано лише у 18 військовослужбовців (32%). Такий розподіл свідчить про істотне виснаження ціннісно-сислової сфери, що проявляється у зниженні стабільності моральних орієнтирів, ослабленні внутрішньої впевненості та коливаннях світоглядних опор. Водночас наявність задовільного та оптимального рівнів у третини вибірки дозволяє припустити, що навіть за умов загального зниження морально-психологічного стану частина військовослужбовців зберігає ціннісні установки, пов'язані з професійною роллю та національно-патріотичною ідентичністю. Подібні тенденції описані в дослідженнях, що акцентують увагу на вразливості моральної сфери під впливом бойового стресу та тривалій екзистенційної напруги [1; 6; 9].

Показники загальної емоційно-вольової налаштованості характеризуються ще більшою концентрацією у критичному діапазоні. Критичний рівень зафіксовано у 32 осіб (56%), незадовільний – у 10 військовослужбовців (18%), що разом становить 74% вибірки. Така структура свідчить про напруження механізмів емоційної регуляції, зниження толерантності до фрустрації та вольове перенапруження. Разом із тим, наявність задовільного та оптимального рівнів у 15 осіб (26%) дозволяє зробити висновок, що частина військовослужбовців підтримує керованість поведінки за рахунок внутрішніх компенсаторних механізмів. Така тенденція узгоджується з положеннями про кумулятивний характер бойового стресу, для якого типовими є коливання між виснаженням і мобілізацією ресурсів [6; 8].

У сфері загальної мотиваційної готовності розподіл показників є відносно більш збалансованим. Незадовільний рівень виявлено у 13 осіб (23%), тоді як критичний – у 18 осіб (32%); задовільний і оптимальний рівні зафіксовано у 26 військовослужбовців (45%). Такі дані дозволяють припустити, що

навіть за умов зниження загального морально-психологічного стану професійна ідентичність, почуття обов'язку та орієнтація на виконання завдань залишаються значущими регуляторами поведінки військовослужбовців територіальної оборони із бойовим досвідом. Подібний дисбаланс між збереженням мотиваційної залученості та наростанням емоційного виснаження неодноразово описувався у вітчизняних дослідженнях мотивації військовослужбовців в екстремальних умовах [3; 11; 13; 14].

Аналогічну тенденцію виявлено у показниках загальної фахової здатності. Задовільний і оптимальний рівні зафіксовано у 29 осіб (51%), тоді як критичний рівень спостерігається у 20 військовослужбовців (35%), що свідчить про відносну збереженість професійних знань, навичок і бойових умінь навіть за умов зниження МПС. Фахова компетентність у цьому контексті може розглядатися як стабілізуючий і компенсаторний ресурс, що підтримує ефективність діяльності попри емоційне виснаження. Подібна автономність професійної сфери від загального психологічного стану відзначається в роботах, присвячених психологічній стійкості військовослужбовців [5; 7].

Найменш сприятливими виявилися показники загальної функціональної готовності та об'єктивних і суб'єктивних чинників служби. У сфері функціональної готовності сукупна частка незадовільного та критичного рівнів становить 74%, а в блоці умов служби – 77%. Така тенденція свідчить про значний вплив зовнішніх факторів (фізичного навантаження, дефіциту відновлення, умов проживання, режиму служби та організаційної невизначеності), які безпосередньо послаблюють психологічну витривалість і знижують адаптаційний потенціал особового складу. Отримані результати узгоджуються з даними досліджень, що підкреслюють роль середовищних чинників у формуванні критичних станів МПС [5; 6; 7].

Структурний розподіл рівнів морально-психологічного стану та мотиваційних компонентів у вибірці наочно представлено на (рис. 1).

З рисунку видно, що для більшості компонентів характерне домінування критичного рівня, особливо в емоційно-вольовій та функціональній сферах. Водночас саме мотиваційна готовність і фахова здатність демонструють відносно більшу представленість задовільного та оптимального рівнів, що підтверджує припущення про їхню компенсаторну роль у структурі МПС.

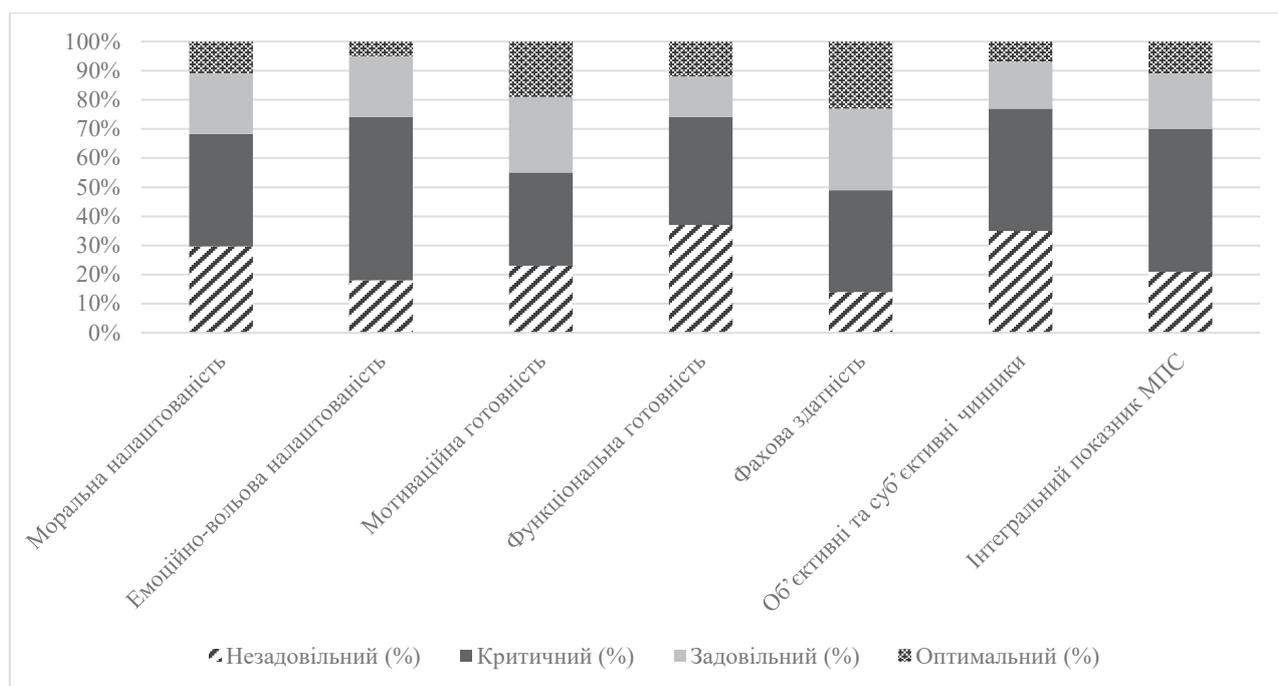

Рис. 1. Розподіл рівнів морально-психологічного стану особового складу підрозділів територіальної оборони (n = 57)

Таким чином, візуальний аналіз даних підтверджує асиметричну структуру морально-психологічного стану: за загального виснаження внутрішніх ресурсів окремі компоненти (передусім професійно-мотиваційні) залишаються відносно збереженими та забезпечують утримання функціонування особового складу.

Узагальнена інтегральна оцінка рівня морально-психологічного стану особового складу становить 0,568, що відповідає критичному рівню МПС. Розподіл респондентів за рівнями МПС засвідчив, що 21% військовослужбовців перебувають на незадовільному рівні, 49% – на критичному, 19% – на задовільному та лише 11% – на оптимальному рівні. Таким чином, майже дві третини вибірки (70%) характеризуються станом, за якого психологічна стійкість, мотиваційні та вольові ресурси підтримуються за рахунок значного внутрішнього напруження. Отримані дані вказують на системне виснаження морально-психологічних ресурсів особового складу та підвищений ризик подальшої дезадаптації за відсутності належних умов психологічного відновлення, ротації та підтримки.

На основі отриманих результатів встановлено, що найбільш підтримуваним компонентом у структурі морально-психологічного стану є мотиваційна готовність і фахова здатність, які виконують компенсаторно-підтримуючу функцію за умов критичного рівня емоційно-вольової та функціональної виснаженості.

Наше дослідження показало, що мотиваційні ресурси можуть зберігатися навіть за несприятливих умов служби та тривалого бойового стресу, проте їхнє підтримання відбувається ціною значних внутрішніх зусиль. У такому разі мотивація перестає бути ресурсом розвитку і дедалі більше виконує функцію психологічного утримання та запобігання дезінтеграції.

Таким чином, мотиваційні та професійні характеристики виступають своєрідним механізмом психологічної стабілізації, що дозволяє підтримувати відносний психічний гомеостаз навіть за умов виснаження інших сфер.

Висновки. Результати проведеного дослідження засвідчують, що морально-психологічний стан військовослужбовців із досвідом бойових дій характеризується вираженою напруженістю та структурною неоднорідністю, з домінуванням критичних та незадовільних рівнів за більшістю узагальнених компонентів. Інтегральний показник МПС (0,568) відображає стан граничної мобілізації внутрішніх ресурсів, за якого психологічна стійкість і мотивація підтримуються ціною значного емоційного та вольового перенапруження.

Встановлено, що найбільш уразливими в структурі МПС є емоційно-вольова сфера, функціональна готовність та блок об'єктивних і суб'єктивних чинників служби. Їхні критичні та незадовільні показники свідчать про виснаження регуляторних механізмів, зни-

ження адаптаційного потенціалу та зростання залежності психологічного стану військовослужбовців від зовнішніх умов служби. Такі компоненти виконують роль «вузлових зон ризику», через які відбувається дестабілізація загального морально-психологічного стану.

Водночас мотиваційна готовність і фахова здатність демонструють відносно вищу збереженість порівняно з іншими складовими МПС, що дозволяє розглядати професійну ідентичність, орієнтацію на виконання завдань і підтримання бойових навичок як компенсаторно-підтримуючі чинники, які частково нейтралізують негативний вплив емоційного виснаження та несприятливих умов служби. Виявлений дисбаланс між збереженням мотиваційної залученості та зниженням емоційно-вольової стабільності свідчить про асинхронність функціонування різних рівнів психологічної регуляції військовослужбовців після бойового досвіду.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що морально-психологічний стан військовослужбовців після інтенсивних бойових дій формується як динамічна конфігурація взаємодії внутрішніх ресурсів і зовнішніх умов. За відсутності адекватних механізмів відновлення та підтримки така конфігурація

має тенденцію до фіксації на критичному рівні, що підвищує ризики хронічного виснаження, демотивації та психологічної дезадаптації.

Перспективи подальших досліджень. Перспективними напрямами подальших наукових розвідок є проведення лонгітюдних досліджень, спрямованих на вивчення динаміки МПС та мотиваційних компонентів у процесі ротацій, демобілізації та повернення до цивільного життя. Особливої уваги потребує ідентифікація чинників, що забезпечують збереження мотиваційної та фахової готовності за умов зниження емоційно-вольових ресурсів.

Доцільним є поглиблене вивчення ролі посередницьких змінних, зокрема якості командування, можливостей психологічного відновлення, соціальної підтримки та суб'єктивного переживання справедливості організаційних рішень. Практичним напрямом подальших досліджень може стати оцінка ефективності комплексних програм психологічного супроводу, спрямованих не лише на стабілізацію емоційного стану, а й на підтримку мотиваційної ідентичності та відновлення функціональної готовності військовослужбовців із бойовим досвідом.

Література:

1. Грицевич Т. Л., Капінус О. С., Мацевко Т. М., Неурова А. Б., Романишин А. М. Психологія бою: посіб. за ред. А.М. Романишина. 3-є опрац. вид. Львів: Астролябія. 2022. 336 с.
2. Гуляк У., Лісневський В. Ціннісний компонент у структурі мотиваційної сфери особистості військовослужбовця. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія.* № 1(19) 2024. URL: [https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.1\(19\).2](https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.1(19).2)
3. Єсін Р. В. Особливості професійної мотивації офіцерів сухопутних військ збройних сил України в контексті військового лідерства. *Габітус. Психологія особистості.* № 69, Том 1. 2025. С. 131–135. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.69.1.22>
4. Івасюк А. М. Мотивація та емоційне вигорання військовослужбовців. *Габітус. Психологія праці.* №72. 2025. С. 65–70. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.72.2.12>
5. Каплюченко О. П., Бондаренко О. Г., Товма М. І. Залежність мотивації військовослужбовців Національної гвардії України від рівня ефективності службово-бойової діяльності та досвіду участі у бойових діях. *Честь і закон.* 2022. № 1 (80). С. 102–108.
6. Клочко А., Семенець-Орлова І. Бойовий стрес як детермінанта порушень ментального здоров'я в умовах війни. *Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я,* 2024, №1 (15), С. 91–95.
7. Кокун О. М., Клочков В. В., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців в умовах бойових дій: метод. посібник. Київ-Одеса: Фенікс. 2022. 128 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731412/>
8. Мушкевич В. Психологічні чинники переживання стресу військовослужбовцями. *Психологічні перспективи.* 2019. Т. 34. С. 119–136. DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2019-34-119-136>
9. Осьодло В. Психологічні основи мотивації до військової служби у контексті історичних змін. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія.* №1(21). 2025. С. 86–93. URL: [https://doi.org/10.17721/BPSY.2025.1\(21\).11](https://doi.org/10.17721/BPSY.2025.1(21).11)
10. Осьодло В., Будагьянц Л. Сучасні контексти концепту моральної готовності військовослужбовців. *Вісник Національного університету оборони України.* №3(73). 2023. С. 106–114. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-73-3-106-114>
11. Приходько І. І., Колесніченко О., Мацегора Я., Мотивація військовослужбовців до діяльності в екстремальних умовах: систематизація досліджень. *Проблеми екстремальної та кризової психології.* 2021. № 2(2). С. 69–85. URL: [10.52363/dcpp-2021.2.7](https://doi.org/10.52363/dcpp-2021.2.7)

12. Приходько І. І., Юр'єва Н. В. Взаємозв'язок смисложиттєвих орієнтацій з мотивацією військовослужбовців Національної гвардії України з різним бойовим досвідом. *Честь і закон*. 2021. № 3 (78). С. 109–118.

13. Сергієні О. Особливості мотивації військовослужбовців до військової діяльності. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*. №6(60). 2025. С. 1544–1555. URL: 10.52058/2708-7530-2025-6(60)-1544-1555.

14. Ступницька О. Г. Специфіка мотивації військовослужбовців сил територіальної оборони. *Габітус*. 2025. № 70. С. 264–267. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.70.48>

Дата першого надходження статті до видання: 22.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.12.2025